

INNOVATION TALABALAR AXBOROTNOMASI

 <https://innoworld.net>

 +998945668868

ILMIY JURNAL

 I JOURNALS
MASTER LIST

 ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
NUMBER
FOR SERIALS
PUBLICATIONS

 doi

 zenodo

 OpenAIRE

 Academic
Resource
Index
ResearchBID

 Google Scholar

 open access.nl

INNOVATIVE WORLD

INNOVATSION TALABALAR
AXBOROTNOMASI

Volume 2, Issue 1
2025

Journal has been listed in different indexings

Google Scholar

doi[®] digital object
identifier

ResearchGate

zenodo

ADVANCED SCIENCE INDEX

OpenAIRE

Academic
Resource
Index
ResearchBib

Directory of Research Journals Indexing

The official website of the journal:

www.innoworld.net

O'ZBEKISTON-2025

MATN YARATISH KOMPETENSIYASI TUSHUNCHASI VA UNING TIL O'RGANISHDAGI AHAMIYATI

Haydarova Aziza Nabijon qizi

Navoiy Davlat Universiteti

Xorijiy til va adabiyoti (ingliz tili) mutaxassisligi

1-kurs magistranti

Annotatsiya. Bugungi globallashtirish davrida chet tillarini o'rganishga bo'lgan ehtiyoj ortib bormoqda. Bu esa til o'rgatuvchi metodikalarni takomillashtirishni talab qiladi. Til o'rganishda yozma nutq — ya'ni matn yaratish — kommunikativ kompetensiyaning muhim tarkibiy qismi sifatida ajralib turadi. Matn yaratish kompetensiyasi til o'rganuvchining o'z fikrini mustaqil, aniq va mantiqiy tarzda ifoda etish qobiliyatini shakllantiradi. Ushbu maqolada matn yaratish kompetensiyasi tushunchasi va uning til o'rganishdagi ahamiyati nazariy va amaliy jihatdan ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: matn yaratish kompetensiyasi, yozma nutq, mantiqiy izchillik, tanqidiy fikrlash, grammatik ko'nikma, leksik bilimlar

Bugungi kunda til o'rganish jarayonida o'quvchilarning yozma nutqini rivojlantirish, ayniqsa, matn yaratish kompetensiyasini shakllantirish dolzarb masalalardan biridir. Matn yaratish kompetensiyasi — bu o'rganuvchining fikrini mantiqiy, grammatik va uslubiy jihatdan to'g'ri ifoda etish, turli janrdagi matnlarni yaratish, ularni tuzish va qayta ishlash qobiliyatidir. Bu kompetensiya kommunikativ kompetensiyaning ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi. Shuningdek, ushbu kompetensiya til o'rganishda juda muhim rol o'ynaydi, chunki u o'quvchilarga nafaqat tilni o'rganish, balki uni amalda qo'llay olish imkonini beradi.

Matn yaratish faqatgina grammatik qoidalarni bilish bilan emas, balki o'z fikrini aniq, mantiqiy va izchil tarzda ifoda etish ko'nikmasi bilan chambarchas bog'liq. Til o'rganuvchilar uchun bu ko'nikma yozma nutq orqali fikr almashish, insho, maqola, xat, referat yoki esse kabi matn turlarini mustaqil yaratish imkonini beradi. Shu boisdan ham matn yaratish kompetensiyasi til o'rganishdagi eng muhim ko'nikmalardan biri sifatida qaraladi.

Matn yaratish kompetensiyasini o'rganish va o'rgatish davomida asosiy jihatlarga inobatga olish kerak. Birinchidan, o'quvchilar grammatik qoidalar, so'z boyligi va sintaksisni yaxshi bilishi lozim. Bu bilimlar matnlarni to'g'ri va ravon yozishga yordam beradi. Ikkinchidan, matn yaratishda ijodiy yondashish maqsadga muvofiq bo'ladi. O'quvchilar o'z fikrlarini erkin ifoda etishlari, yangi g'oyalar ishlab chiqishlari va o'z uslublarini rivojlantirishlari zarur. Shuningdek, har bir matnning maqsadi bo'lishi zarur – bu xabarnoma, hikoya, maqola yoki boshqa turdagi matn bo'lishi mumkin. O'quvchilar matnni yozishda ushbu maqsadni hisobga olishlari kerak. Bundan tashqari, yozuvda matnning tuzilishi muhimdir. O'quvchilar kirish, asosiy qism va xulosa kabi qismlarni qanday joylashtirishni bilishi lozim. Xullas, o'qituvchilar tomonidan

berilgan fikr-mulohazalar orqali o'quvchilarning yozma ko'nikmalari rivojlanadi.

Ushbu mavzu doirasida maktab o'quvchilari o'rtasida tadqiqot ishlari olib borildi. Tadqiqot davomida tavsifiy tahlil, kuzatuv, taqqoslash va didaktik materiallar asosida tahlil usullari qo'llanildi. Shuningdek, chet tilini o'rganayotgan o'rta bo'g'in o'quvchilarining yozma ishlariga nazariy tahlil berildi. Matn tuzishdagi asosiy muammolar, lug'at boyligi, grammatik strukturaviy aniqlik va mantiqiy izchillik kabi omillar o'rganildi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, o'quvchilarning matn yaratish kompetensiyasi asosan leksik bilimlar, grammatik ko'nikmalar va matn strukturasi tushunishga asoslangan. Dastlabki yozma ishlarda o'quvchilar fikrini to'liq bayon qila olmaslik, bog'lovchi vositalarni noto'g'ri ishlatish, bir xil iboralardan takror-takror foydalanish kabi kamchiliklarga yo'l qo'yganlar. Ammo lug'atlardan samarali foydalanish, matn tahlili va qayta tuzish mashqlari orqali matnlar sifati sezilarli darajada oshgan. O'quvchilar yangi so'zlarni kontekstda qo'llashni o'rgana boshlagan va matnlar yanada izchil, grammatik to'g'ri bo'lgan.

Xulosa qilib aytganda, olingan natijalar matn yaratish kompetensiyasini shakllantirish til o'rganish jarayonida muhim rol o'ynashini ko'rsatdi. Bu kompetensiya o'quvchining faqatgina til boyligini emas, balki tafakkurini, ijodiy fikrlashini va nutqiy mustaqilligini rivojlantiradi. Ayniqsa, o'quvchilarning matn tuzish jarayonida lug'atlardan maqsadli foydalanishi, sinonim va antonimlar orqali matnga boylik kiritishi ularning yozma nutqini rivojlantirishda katta samara berdi. O'quvchilar o'z fikrlarini aniq va ravon bayon qilishni o'rganadilar, bu esa kommunikativ ko'nikmalarini rivojlantiradi. Matn yaratish kompetensiyasi faqat til o'rganish emas, balki shaxsiy o'sish, muloqotga kirishish, ijtimoiy va madaniy integratsiya vositasi sifatida ham muhim ahamiyatga ega. Yozuv jarayonida tanqidiy fikrlash ko'nikmalari shakllanadi – o'quvchilar boshqa matnlarni tahlil qilish va baholash orqali yanada chuqurroq tushunchalarga ega bo'ladilar. Turli xil matnlar orqali madaniy kontekstlar haqida ma'lumot olish mumkin, bu esa global anglashuvni oshiradi. Shunday qilib, matn yaratish kompetensiyasi til o'rganishda nafaqat tilning asosiy elementlarini egallashga yordam beradi, balki shaxsning umumiy rivojlanishini ham ta'minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abduazizov A.A. Tilshunoslikka kirish. – Toshkent: O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi, 2007. – 264 b.
2. Bobojonova D.S. Matn lingvistikasi va uni o'rganish usullari. – Toshkent: O'qituvchi, 2009. – 210 b.
3. Qodirova M.X. Chet tilini o'rgatishda kommunikativ kompetensiyani shakllantirish. // Filologiya masalalari. – 2020. – №3. – B. 88–91.
4. Nazarova Z.S. Til o'rganishda yozma nutqni rivojlantirishning metodik asoslari. – Toshkent: TDPU, 2019.